

3. ΘΡΗΣΚΕΙΑ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Στην αρχαία Ελλάδα οι αθλητικοί αγώνες γίνονταν μέσα στα πλαίσια των θρησκευτικών λατρευτικών εκδηλώσεων. Βαθμηδόν και μετά τα αρχαϊκά χρόνια γίνονταν προς τιμήν μιας θεότητας, ωστόσο, σταδιακά τροποποιήθηκαν σε καθαρά αθλητικές συναντήσεις, οι οποίες διαδόθηκαν και διατηρήθηκαν ως λατρευτικά έθιμα.

Οι αγώνες είχαν σχέση με τις θρησκευτικές αγροτικές γιορτές και πήγαιναν από την προθυμία και τον ενθουσιασμό των αρχαίων Ελλήνων για την ευφορία της γης. Αθλητικοί αγώνες γίνονταν ακόμη και κατά τις νεκρικές λατρείες. Αυτοί οι αγώνες ήταν μέρος του λατρευτικού τυπικού προς τιμήν της μνήμης του νεκρού.

Κατά τους κλασικούς χρόνους στη Σπάρτη διεξάγονταν τα «Κάρνεια». Οι νεαροί Σπαρτιάτες έτρεχαν φορτωμένοι με βαριά τσαμπιά σταφύλια. Οι αγωνιστές που κυνηγούσαν τους «Σταφυλοδρόμους» επεδίωκαν να τους προφθάσουν και να τους πιάσουν, γιατί αυτό θα ήταν το σημάδι των θεών ότι η αγροτική παραγωγή της χρονιάς τους θα πήγαινε καλά.

Στην ουσία αυτό αποτελούσε άσκηση, για να επικεντρώνεται η προσοχή των νέων και να διοχετεύεται η δραστηριότητά τους στην καλή παραγωγή των αγρών. Στα «Οσχοφόρια» της Αθήνας οι νέοι έτρεχαν κρατώντας μια κληματόβεργα, ενώ στα «Δαφνηφόρια» των Θηβών κρατούσαν ένα κλαδί δάφνης.

Τη σχέση των αγώνων με τις αγροτικές γιορτές δείχνει ο «κότινος», το κλαδί της αγριελιάς στα «Όλυμπια», ο θαλλός της βελανιδιάς ή ελιάς στα «Λύκαια», το κλαρί του πεύκου στα «Ισθμια», ο κλάδος της δάφνης στα «Πύθια», ο κλώνος του σέλινου στα «Νέμεα» και το στεφάνι μυρτιάς με το οποίο στεφάνωναν το νικητή της γιορτής των «Ηραίων» στο Άργος.

Η θεοσέβεια των αρχαίων Ελλήνων και η ευλάβειά τους στην καλλιέργεια της γης ήταν μεγάλη και οι συνετοί αρχαίοι Έλληνες κινητοποιούσαν δημιουργικά τους νέους τους μέσα από τις αθλητικές αυτές συναντήσεις. Τους ασκούσαν και τους δυνάμωναν ώστε να βρίσκονται σιμά στη γη και να είναι αξιωμένοι και πρόθυμοι να μοχθούν καλλιεργώντας τους αγρούς τους. Όλοι οι νέοι από την παιδική τους ηλικία μέχρι την τελείωση της άνδρωσής τους περνούσαν μέσα από τις ίδιες αυτές διαδικασίες σωματικής αγωγής και άσκησης.

Σύμφωνα με την παράδοση οι μεγάλοι πανελλήνιοι αγώνες καθιερώθηκαν προς τιμήν ενός νεκρού ήρωα ή μιας θεϊκής ενέργειας. Ο Πέλοπας ίδρυσε τα «Όλυμπια» προς τιμήν του Οινόμαου, ο Απόλλωνας στους Δελφούς τα «Πύθια» μετά την εξόντωση του χθόνιου δράκοντα Πύθωνα, ο Θη-

σέας ἢ ὁ Σίσυφος τα «Ἴσθμια» στον τάφο του ἥρωα Μελικέτη-Παλαίμονα, που πνίγηκε στη θάλασσα, και τα «Νέμεα» τα ἴδρυσε ὁ Ἀράδαστος προς τιμὴν τοῦ ἥρωα Οφέλτη, γιού τοῦ βασιλιά τῆς Νεμέας Λυκούργου, που πέθανε ἀπὸ δάγκωμα φιδιού.

Το ἔθος να τιμῶνται οἱ νεκροὶ ἥρωες με τοὺς ἐπιτάφιους ἀγῶνες διασώθηκε σε ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ νεκροὶ τῆς μάχης τοῦ Μαραθῶνα (490 π.Χ.), τῶν Πλαταιῶν (479 π.Χ.) και τῶν Λεύκτρων (371 π.Χ.) τιμῆθηκαν με ἀθλητικούς ἀγῶνες ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τῆς μάχης. Οἱ ἐπιζῶντες τελούσαν τοὺς ἀγῶνες ευχαριστώντας τοὺς θεοὺς και τιμώντας τοὺς νεκροὺς.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος συνεχίζοντας αὐτὴ τὴν παράδοση ὁργάνωνε ἀθλητικούς ἀγῶνες μετὰ ἀπὸ κάθε μάχη τοῦ. Ἐπίσης, ὅπως ὁ Ἀχιλλέας τίμησε με ἀγῶνες τὸ νεκρὸ φίλο τοῦ Πάτροκλο με τὰ «ἄθλα ἐπὶ Πατρόκλω», ἔτσι κι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, για να τιμήσει τὴ μνήμη τοῦ δικοῦ τοῦ φίλου Ἡφαιστίωνα, ὁργάνωσε στη Βαβυλώνα μεγαλόπρεπους ἀγῶνες, ὅπου ἀγωνίστηκαν 3.000 ἀθλητές.

Οἱ ἀγῶνες για τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες ἦταν συνδεδεμένοι με τὶς θρησκευτικὲς γιορτὲς και με τὴν γονιμότητα τῆς γῆς, γιατί οἱ ἀρχαῖοι πίστευαν ὅτι ἡ σχέση τῆς ζωῆς με τὸ θάνατο εἶναι διαλεκτική: ἀπὸ τὴ νεκρὴ γῆ γεννιέται τὸ νέο βλαστάρι. Οἱ νέοι καθὼς ἀθλοῦνται ἀντλοῦν τὴ δυνάμη τους ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς νεκροὺς, τιμώντας τοὺς ἀγωνιζόμενοι.

Ἡ συμβολὴ στην ἀδιάκοπη ἀναζωογόνηση τῆς ἐλπίδας, που γεννᾷ ἡ νεανικὴ ρώμη και ἀλκή τῶν ἀθλητῶν, τῆς ἀναγέννησης τῆς ζωτικότητος και τῆς χαρᾶς που ἀποφέρει ἡ ἀθληση, ἦταν τότε, εἶναι μέχρι τὶς μέρες μας και θα εἶναι πάντα ἡ αἰώνια Ἱερὴ Φλόγα τῆς Ὀλυμπίας, που ἀναβε ἀδιάλειπτα στο Πρυτανεῖο.

Ἀπόλυτη ἀποδέσμευση τῶν ἀγῶνων ἀπὸ τὴ θρησκεία δεν υπήρξε. Πάντα διατηρήθηκε κατὰ κάποιον τρόπο ἡ παλιά συσχέτισή τους. Καθὼς σιγὰ σιγὰ ἐξασθενούσε ἡ ἀρχικὴ λειτουργικότητα τῶν ἀγῶνων και προβαλόταν ὁ ἐπιμέρους ἀθλητικὸς τὸς σκοπός, ἡ πολιτεία ἀναλάμβανε τὴν εὐθύνη τῆς ὁργάνωσης και τῆς ἐνταξίης τους στην παιδεία.

Στην Ὀλυμπία, ὁρόσημο τῆς βαθμιαίας αὐτῆς ἐξέλιξης τῆς ἀποδέσμευσης τῶν ἀγῶνων ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ τελετουργικὸ, υπήρξε ἡ κατασκευὴ τῆς «Στοᾶς τῆς Ἥχους» τὸν 4^ο π.Χ. αἰῶνα, ἡ ὁποία ἀπέκοψε τὸ στάδιο ἀπὸ τὸ Ἱερό, ἐνῶ ἀρχικὰ τὸ στάδιο περιλαμβανόταν στο τέμενος τοῦ Ἱεροῦ. Ἡ συμβολικὴ αὐτὴ πρᾶξη ἀποσύνδεσης τῶν ἀγῶνων ἀπὸ τὴ θρησκεία ἦταν γεγονός. Δεν ἔπαψαν, πάντως, να τελούνται πάντα προς τιμὴν μίας θεότητος προς τὴν ὁποία ὁ νικητὴς πρόσφερε τὴ νίκη τοῦ.